

Полезни животни

Насекоми

МРАВКИ (Formicidae)

Семейство ципокрили насекоми. Живеят на големи колонии, в които отделни индивиди са специализирани за извършване на сложна дейност. Около 5000 вида, предимно в областите с топъл климат; в България - 126. Устройват гнезда (мравуняци) с множество отделения. Веднъж оплодена, женската снася цял живот (до 20 г.). Храна: семена (трупат запаси), сладка течност от листни въшки, насекоми и др. Червената горска мравка е защитена.

ПЧЕЛА , медоносна пчела (*Apis mellifera*)

Жилещо ципокрило насекомо от семейство пчели. Произхожда от Южна Азия. Отглежда се навсякъде, включително в България за мед, восък, пчелно млечице, пчелна отрова, прополис. Живее в сложна колония (пчелно семейство), състояща се от майка - с дължина 20-25 mm, снася 1200-1500 яйца за денонощие; търтеи - с дължина 15-17 mm, излюпени от неоплодени яйца, 400-500 през размножителния период; работнички - с дължина 12-15 mm, около 60 000-70 000 през лятото и 10 000-20 000 през зимата, грижат се за поколението, събират нектар и цветен прашец, почистват питите и кошера и др. Пчелите устройват гнездото си в хралупи, скални пукнатини и др. укрития или в кошери. Развиват се с пълна метаморфоза. Сами събират, приготвят и разпределят храната си. Новите семейства се образуват чрез роене на пчелите.

КОПРИНЕНА ПЕПЕРУДА (*Bombyx mori*)

Насекомо от разред пеперуди. Одомашнена е в Китай преди повече от 4000 г. Отглежда се в Китай, Япония, Узбекистан, Таджикистан, Туркменистан, Казахстан, Италия,

Гърция и другаде, включително в България. Развитието и протича с пълна метаморфоза. Гъсеницата (бубата) се храни с черничевы листа. За 25-32 дни преминава 5 възрасти и 4 съня, след което завива пашкул с дължина на нишката 700-1200 m. Пеперудата живее 10-15 дни, снася 400-700 яйца. Според броя на поколенията през годината копринената пеперуда са моноволтинни, биволтинни и поливолтинни. В съвременното бубарство се отглеждат хибриди, които са по-високодобивни.

КАЛИНКИ (Coccinellidae)

Семейство бръмбари. Тялото е с дължина 2,5-10 mm. Окраска разнообразна, обикновено с точки. Над 2000 вида, широко разпространени. Повечето видове (възрастни и ларви) са хищници, полезни (унищожават вредни насекоми, листни въшки и др.), някои (24-точковата калинка) са неприятели.

РИБИ (Pisces)

Надклас водни гръбначни. Тялото обикновено е торпедовидно, дължина от 1 cm до над 20 m, маса от 1,5 g до 12-14 t, покрито с люспи. Перките са чифтни (гръдни и коремни) и нечифтни (гръбна - 1,3, опашна и анална). Скелетът е костен или хрущялен, сърцето е с камера и предсърдие, кръвообращението е с един кръг. Дишат с хриле. 2 класа: хрущялни риби и костни риби, над 20 хил. вида; в България - над 200 (включително аклиматизираните). Храна: планктон, бентос, някои са растителноядни, голям брой са хищни. Размножават се с яйца (хайвер), хрущялните са живородни. Рибите са един от основните източници на белтъци, обект са на улов и развъждане.

ПАЛАМУД (Sarda sarda)

Морска стадна риба от семейство скумриеви. Дължина до 90 cm, маса до 7-8 kg. В северната част на Атлантическия океан, Средиземно и Черно море. Пелагична. Хищна. Висококачествено месо. Младите паламуди се наричат циганки, едрите - турук.

СКУМРИЯ (Scomber scombrus)

Риба от семейство скумриеве. Дължина до 50 cm, маса до 1,6 kg. Разпространена в Атлантическия океан и прилежащите морета; в Черно море - подвидът черноморска скумрия. Висококачествено месо.

ПЪСТЪРВИ (Salmonidae)

Семейство костни риби. Дължина до 1,5 m. На гръбната страна имат мастна перка. Сладководни и проходни. 6 рода (тихоокеанска, охридска и др.), в Северното полукълбо. В България - 3 вида: балканска пъстърва (маса около 1 kg, отглежда се и изкуствено), черноморска пъстърва (маса около 7 kg, пред българския бряг рядка) и дунавска пъстърва (маса обикновено 2-3 kg, рядка); аклиматизирана е дъговата (американската) пъстърва. Много пъстърви строят гнезда. Размножават се само в пресни води. Имат висококачествено вкусно месо.

ЗЕМНОВОДНИ (Amphibia)

Клас гръбначни. Съчетават белези на водни и на сухоземни животни. Дължина от 1,5 cm до 1,8 m (гигантска саламандра). Кожата е пигментирана, гола, покрита със слуз (често силно отровна), водопрониклива, поема голям процент от газовата обмяна. Дишат с бели дробове; ларвите и някои възрастни (пещерен протей) - с хриле. Имат 2 кръга на кръвообращение, съществува (макар и непълно) разделяне на артериална и венозна кръв. Около 2000 вида в 3 разреда: безкраки земноводни, опашати земноводни и безопашати земноводни (жаби); в България - 16. Срещат се по влажни места и сладководни водоеми. Ларвите са водни, при някои (амбистома) могат да не се превръщат във възрастни (неотения). Храна: главно безгръбначни.

ВЛЕЧУГИ (Reptilia)

Клас гръбначни. Тялото най-често е удължено, при движение се влече - краката са къси или липсват. Кожата е покрита с люспи, плочки или броня. Около 6000 вида, най-многобройни в тропичния пояс, където са и най-едрите представители. В България - 36 вида: костенурки - 6, гущери - 13, змии - 17. Нямаат постоянна температура на тялото,

в области с умерен климат прекарват зимата в летаргия. Обитават главно открити припечни места; крокодили, змии, костенурки обитават и водите. Снасят яйца, някои са яйцеживородни. Храната е разнообразна. Месото на влечугите се използва за храна, кожата (змии, крокодили) - за различни изделия, змийската отрова - в медицината и др.

КРАСТАВИ ЖАБИ (Bufo)

Род сухоземни жаби. Тялото е масивно, кожата - с издутини, с отровна слуз. Дължина до 20 см. Около 250 вида, широко разпространени; в България - 2, обикновена и зелена крастава жаба. Храна: насекоми, червеи, мекотели. Защитени.

КРОКОДИЛИ (Crocodylia)

Разред влечуги. Тялото е с дълга опашка, покрито с рогови плочки. Водни животни. 21 вида: в тропичните области на Африка, отчасти Азия и на остров Мадагаскар - нилски крокодили, дължина до 6 m; в Америка - каймани, дължина до 5 m, и алигатори, дължина до 4,5 m; в Азия - гавиал, дължина до 6,5 m, и алигатор, дължина до 2,5 m. Яйцата се мътят на брега. Храна: главно риба, но и птици, бозайници, нападат домашни животни и хора.

ПТИЦИ (Aves)

Клас гръбначни. Тялото скъсено, покрито с пера, маса от 2 g (колибри) до 90 kg (щраус), размах на крилете до 3 m (кондор). Челюстите с рогови издатъци, образуват човка. Костите твърди, някои с въздухоносни празнини. Сърцето четирикамерно, температурата на тялото постоянна, обмяната на веществата интензивна. Разпространени навсякъде. Около 8600 вида, в 3 надразреда: бягащи, плаващи, летящи. В България 356 вида, летящи. Обикновено имат полов диморфизъм. Снасят яйца, покрити с варовикови черупки. Храна: разнообразна.

ЛЕГХОРН

Американска скорозряла порода кокошки за яйца. Отглежда се почти във всички страни на света. Оперение предимно бяло. Маса на женските 1,5-2,2 kg, на мъжките 2,5-3,0 kg. Снася годишно 220-250 до 300 яйца с маса 58-60 g. Използва се за промишлено кръстосване, за повишаване на носливостта, за създаване на нови породи и др.

БОЗАЙНИЦИ (Mammalia)

Най-висшият клас гръбначни; към тях се числи и човекът. Характерни общи белези: космена покривка, живородство (освен еднопроходните), изхранване на малките с мляко, грижи за поколението, постоянна температура на тялото (рядко колебаеща се - при яйценосните), обемиста черепна кутия, високо развитие на всички системи и органи, особено на нервната система. Сухоземни и вторично водни. Около 4000 вида, живеят навсякъде, разпределени в 3 подкласа: еднопроходни, двуутробни и плацентни (най-многобройни); в България - около 90. Обитават различна среда. Храната на бозайниците е изключително разнообразна.

КАФЯВО АЛПИЙСКО ГОВЕДО

Швейцарска порода за мляко и месо. Отглежда се в Европа, Америка, Африка и другаде, включително в България. Косъм сиво-кафяв, с различни нюанси. Маса на кравите 550-600 kg, на бичите 850-950 kg. Масленост на млякото 3,7-3,9 %. Използвано е при създаването на българското кафяво говедо.

ОВЦЕ (Ovis)

Род кухороги бозайници. Дължина до 210 cm, височина до 130 cm, с къса опашка, покрити с груба вълна. 6 вида (или подвида), в Европа - муфлон, Азия - архар, азиатски муфлон, Северна Америка - канадска овца и др.

КОН (Equus caballus)

Нечифтокопитен бозайник от семейство коне. Домашният кон произхожда от няколко вариетета диви коне. Одомашнен е през 3000-2000 пр. Хр. Създадени са около 250 породи. Маса от 30 kg (пони от САЩ) до 1200 kg (шайрски тежковозен кон). Полова зрелост на 1-1,5 г., за разплод от 3-3,5-годишна възраст. Бременност 11 месеца. Ражда по 1 конче. Живее 20-25 г

МАГАРЕ (*Equus asinus*)

Нечифтокопитен бозайник от семейство коне. Одомашнено в Египет (около 9500 пр. Хр.) от нубийското и сомалийското магаре. Разпространено е във всички континенти. За разплод се използва от 3 годишно. Бременност 12 месеца. Ражда по 1 малко. Живее 18-20 г. Използва се 12-15 г. за носене на товар (70-80 kg), за впряг и за езда. Кръстосва се с коне за развъждане на катъри и мулета. Създадени са много породи - поату (Франция), мартина франка (Италия) и др.